

ATT FRÄMJA LÄSUTVECKLING I SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Helén Egerhag
Institutionen för pedagogik,
Linnéuniversitetet, Växjö

Läskonferensen Natur och Kultur
14 mars 2025

Linnaeus University Dissertations
No 505/2023

HELÉN EGERHAG

**ATT FRÄMJA LÄSUTVECKLING I SVENSKA
SOM ANDRASPRÅK**

– undervisning och tidiga insatser

LINNAEUS UNIVERSITY PRESS

<https://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1801217&dswid=9127>

FÖRELÄSNINGENS INNEHÅLL

- Resultat i läsförståelse – svenska och svenska som andraspråk
- The simple view of reading
- Interventioner i läsning och modellen Response to intervention
- Matteuseffekten
- Läsundervisning i ett andraspråksperspektiv

Läsförståelse och svenska som
andraspråk –
nationella och internationella
undersökningar

PIRLS 2021 OCH PISA 2022

- Elever som inte alltid talar svenska i hemmet har 40 poäng lägre nivå än elever som alltid talar svenska i hemmet (PIRLS)
- I Sverige och i andra OECD-länder, presterar elever med utländsk bakgrund, liksom i tidigare PISA-undersökningar, på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund (PISA)

NATIONELLA PROV I LÄSFÖRSTÅELSE

LÄSÅRET 2021/22

Svenska som andraspråk	Svenska
Når kravnivå i årskurs 3 berättande text: 63%	91%
Når kravnivå i årskurs 3 faktatext: 73%	91%
Når betyget AE i åk 6: 53%	88%
Når betyget A-E i årskurs 9: 41%	82%

NATIONELLA PROV I LÄSFÖRSTÅELSE

LÄSÅRET 2022/23

Svenska som andraspråk	Svenska
Når kravnivå i årskurs 3 berättande text: 59%	89%
Når kravnivå i årskurs 3 faktatext: 70%	90%
Når betyget A-E i årskurs åk 6: 59%	90%
Når betyget A-E i årskurs 9: 63%	90%

THE SIMPLE VIEW OF READING

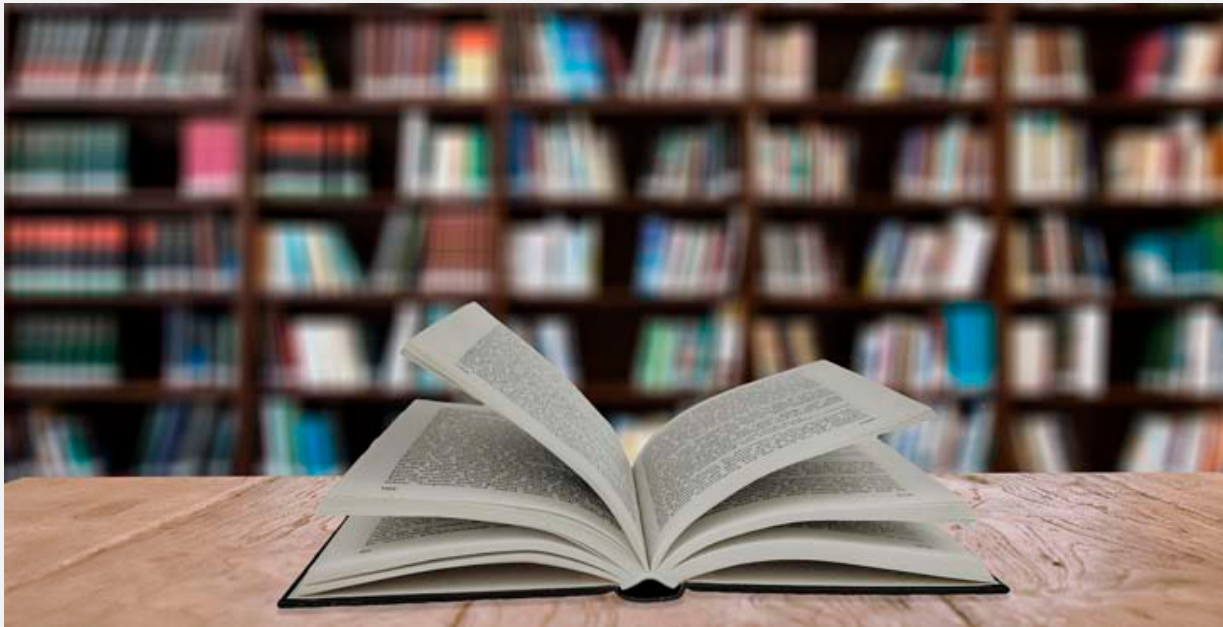
(GOUGH & TUNMER, 1986)

Läsning (**L**) = Avkodning (**A**) x Förståelse (**F**)

The simple view of reading förklarar läsning
på ett förstaspråk **och** ett andraspråk

(Huo et al., 2021; Lee et al., 2022; Verhoeven & van Leeuwe, 2012)

FOKUS PÅ LÄSFÖRSTÅELSE I SVENSKA SOM ANDRASPRÅK I TIDIGARE STUDIER

(Bravo Granström, 2019; Duek, 2017; Lindholm, 2019)

Bildkälla: <https://www.gnesta.se/kulturfritid/kultur/bibliotek.4.5f73524c113768054ab8000905.html>

Ordförrådets

betydelse för att utveckla
läsförståelse är väldokumenterad

(Droop & Verhoeven, 2003; Grabe & Yamashita, 2022; Lipka & Siegel, 2012)

Ordavkodning?
Ordförråd?
Läsförståelse?

TVÄRSNITTSSTUDIE I SVENSKA OCH SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

(FÄLTH ET AL., 2023)

- Testresultat från 46 714 elever i årskurs 1-3 (LegiLexi)
- Elever som läste på svenska som andraspråk signifikant sämre resultat i alla deltester
- Starkast samband mellan ordavkodning och läsförståelse, framförallt i åk 1 och åk 2
- Ganska liten skillnad i läsförståelse mellan grupperna i årskurs 1, men större i årskurs 2 och 3

ANDEL ELEVER I BEHOV AV STÖD (FÄLTH ET AL., 2023)

	Svenska	Svenska som andraspråk
Ordförråd	13 %	70 %
Ordavkodning	20 %	40 %
Läsförståelse åk 1	10 %	20 %
Läsförståelse åk 2 och 3	16 %	37 %

Länk till fulltext:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856257.2022.2050973>

INTERNATIONELL FORSKNING OM INTERVENTIONER I LÄSNING FÖR ANDRASPRÅKSELEVER

- Bör ges så tidigt som möjligt
- Vara systematiskt upplagda
- Ges i små grupper eller individuellt
- Vara intensiva och komprimerade (flera ggr i veckan om ca 8-10 veckor åt gången)
- Bör fokusera:
 - fonologisk medvetenhet (att kunna urskilja språkljud)
 - koppling mellan fonem och grafem
 - ordavkodning
- Transfer av läsförmåga
- Noggrann kartläggning av läsförmåga på individnivå bör föregå interventionen
- Interventionen bör anpassas till det kartläggningen visar
- RTI-modell

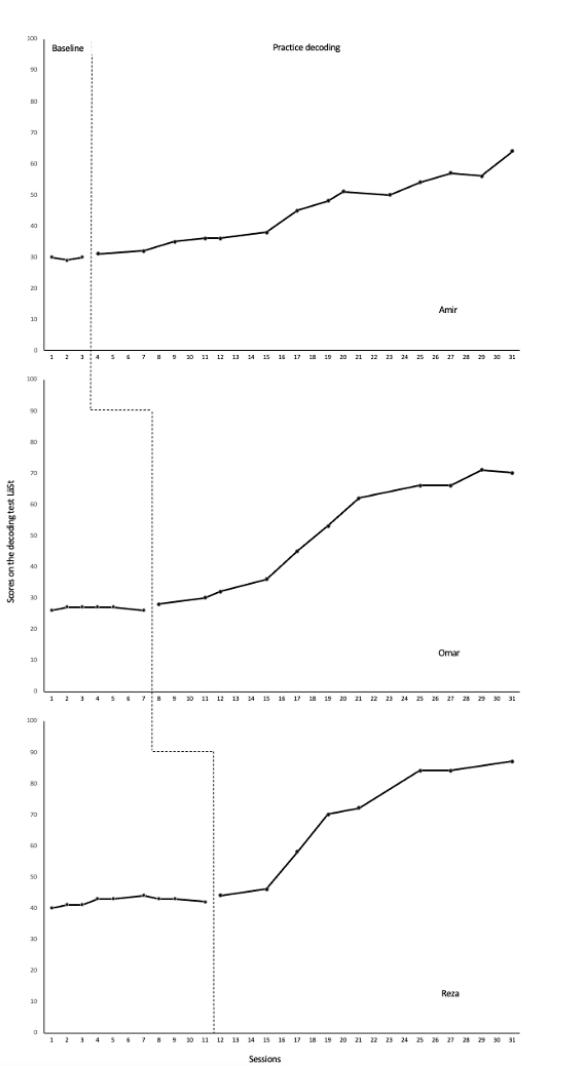
ORDAVKODNINGSINTERVENTION I ÅK 3

- 8 veckor:

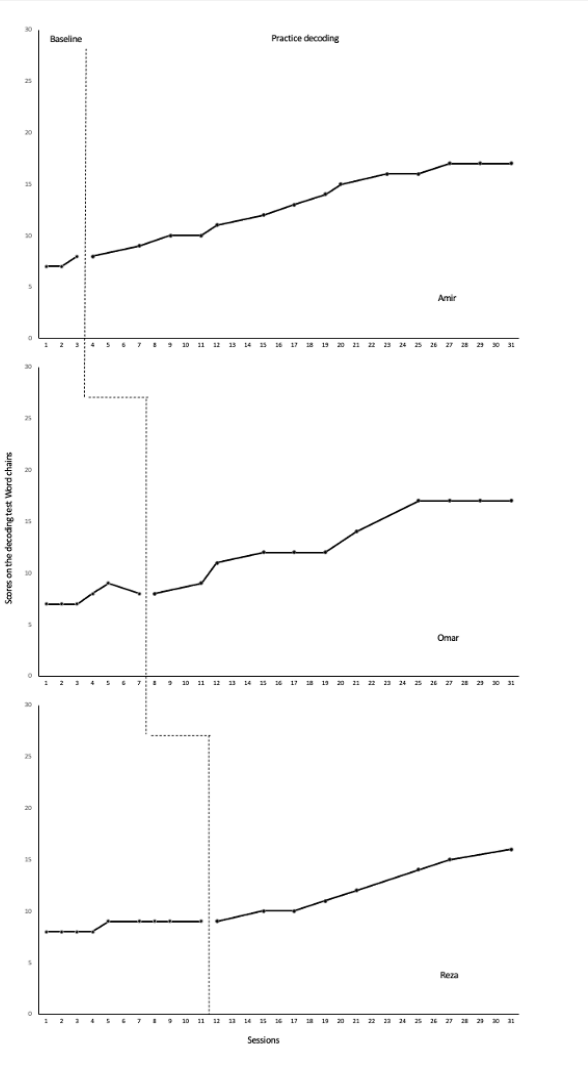
Amir	Baseline (3)	Intervention med 28 tillfällen (14)						
Omar	Baseline (6)		Intervention med 24 tillfällen (11)					
Reza	Baseline (9)			Intervention med 20 tillfällen (8)				
	Vecka 1	Vecka 2	Vecka 3	Vecka 4	Vecka 5	Vecka 6	Vecka 7	Vecka 8

- 4 x15 min/vecka
- Ordavkodningsträning med materialet Bravkod
- Noggrann individuell kartläggning av ordavkodningsförmåga och anpassade interventioner

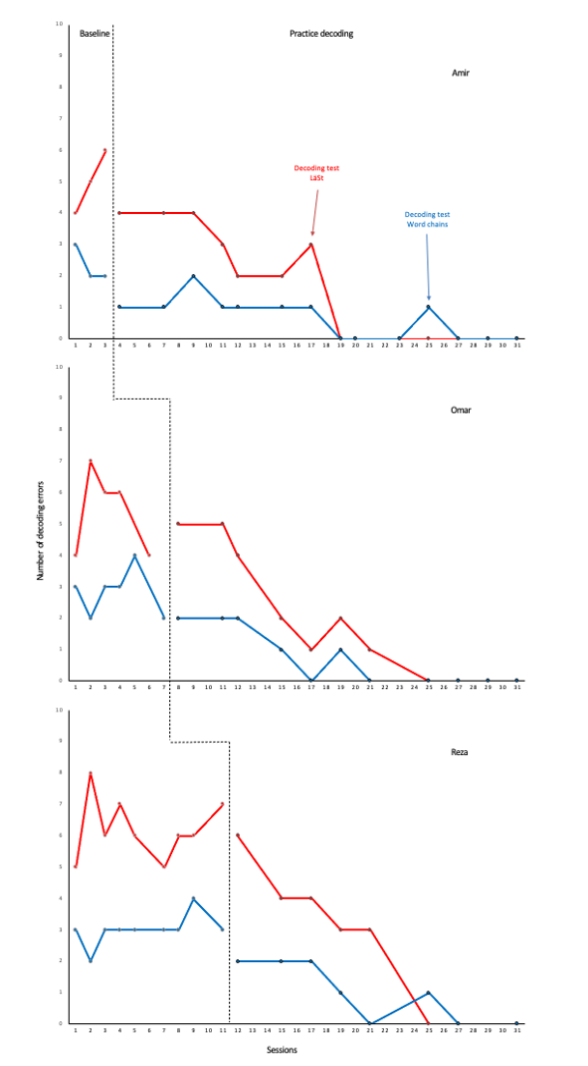
Amir

Omar

Reza

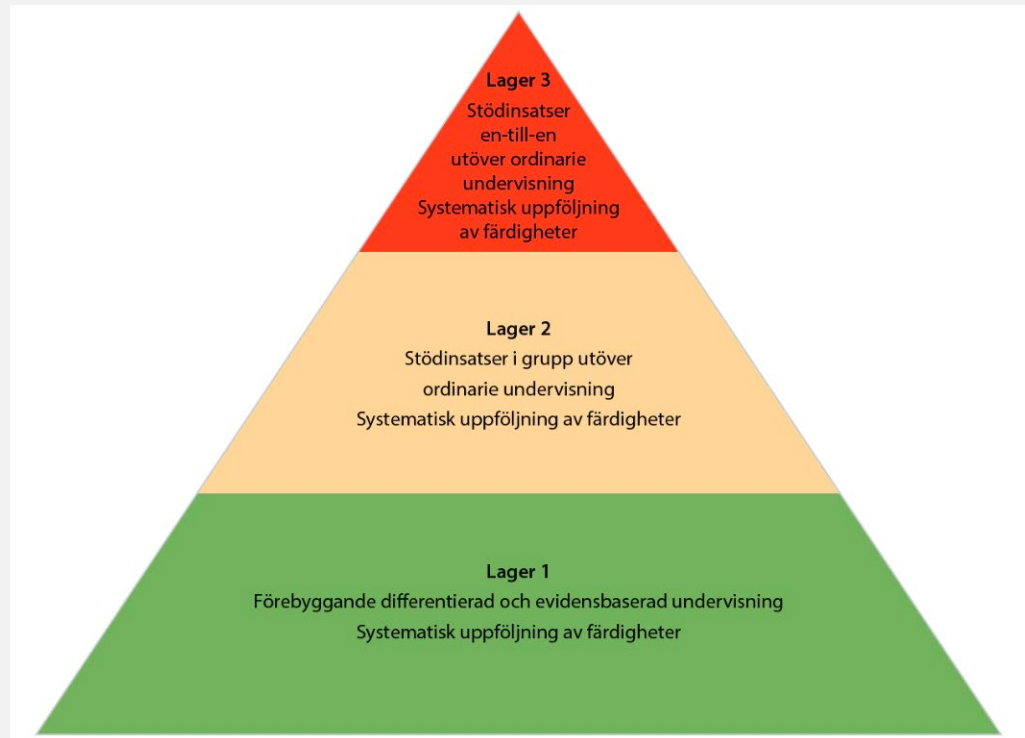
Resultat Ordavkodning
L&St

Resultat Ordavkodning
Ordkedjor

Resultat Felläsningar
L&St och Ordkedjor

RESPONSE TO INTERVENTION SVENSKA OCH SVA ÅK 1-2

(EGERHAG ET AL., 2023)

Under 25:e percentilen, en-till-en, 30 min,
fem ggr/vecka i tre veckor, upprepning vid behov

Under 25:e percentilen, grupper om 2-5 elever,
30 min, tre ggr/vecka i fem veckor, upprepning vid
behov

Differentiering av undervisningen utifrån
testresultaten

Bild: Nilvius, 2022

RESULTAT

- Elever som läste svenska och elever svenska som andraspråk och som presterade under 25:e percentilen i avkodning av ord och nonsensord minskade i både årskurs 1 och årskurs 2
- Andelen elever som läste enligt kursplanen i svenska minskade i högre grad än elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk
- I årskurs 1 fick signifikant fler elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk stöd i lager 2 än elever som läste enligt kursplanen i svenska (50% vs 23%)

RESULTAT (FORTS.)

- I årskurs 2 fick fler elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk stöd i lager 2 (23% vs 21%) och 3 (20% vs 10%)
- Nyanlända elevers ordavkodningsutveckling gynnades
- Elever som läste på svenska som andraspråk sämre resultat i läs- och hörförståelse i slutet av åk 2

Att tillägna sig ett andraspråk i nivå med skolans ämnen tar tid,
för de flesta elever flera år (Cummins, 1979; 2021)

Utbildning och undervisning av god kvalitet är det
som visat sig ha störst betydelse för utveckling av
språkförståelse (Mellby-Lervåg, 2024)

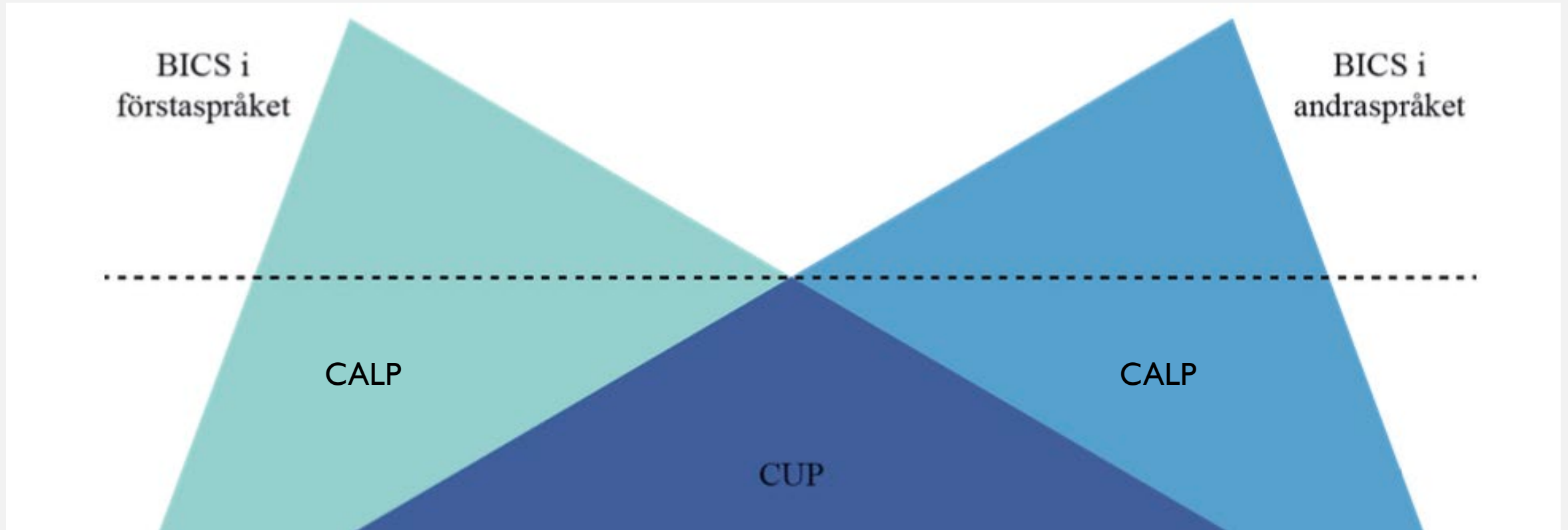
MATTEUSEFFEKTEN (STANOVICH, 1986)

Växelverkan mellan grundläggande färdigheter i läsning i de tidiga skolåren och läsförståelse.

Gapet mellan de elever som läser och de som inte gör det ökar snabbt!

INTERDEPENDENSHYPOTESEN (CUMMINS, 1979; 2021)

Språkbehärskning som ett isberg, fritt efter
Cummins, 2021 (Egerhag, 2023)

HUR KAN LÄSFÖRMÅGA PÅ SVENSKA SOM ANDRASPRÅK FRÄMJAS?

- Läsundervisningen behöver ha ett andraspråksperspektiv och...
- ... läsundervisningen för elever som har svenska som andraspråk behöver vara balanserad, det vill säga fokusera på att eleverna **både** får utveckla säker och automatiserad avkodning **och** god språkförståelse.

BALANSERAD LÄSUNDERVISNING (TAUBE ET AL., 2015)

Avkodning

- Säker bokstavskänedom
- Fonemisk medvetenhet
- Fonem-grafem koppling
- Alfabetiska principen
- Säker ordavkodning
- Undvika gissningsläsning
- Läsflyt

Språkförståelse

- Implicit och explicit undervisning om ord
- Undervisning i läsförståelsestrategier

Läsning (**L**) = Avkodning (**A**) x Förståelse (**F**)

The simple view of reading (Gough & Tunmer, 1986)

ORDAVKODNING PÅ ETT ANDRASPRÅK

- Vokalsystem, skriftspråk och graden av transparens (överensstämmelse mellan fonem och grafem) skiljer sig mellan olika språk - påverkar i sin tur graden av transfer
- Olika alfabet och bokstavssystem
- Vokalsystemet varierar:
 - antalet vokalljud i svenskan
 - läpprundning (y, u, o, ö, å)
 - diskriminering (rita-ryta-reta, röta-ruta-räta)
- Konsonantsystemet varierar: höra skillnad (r-l, **rast-last**)
- Prosodi (banan-banan)
- Bokstavskombinationer (**skruva**, **strand**, **flundra**, **utländskt**)

FÄRDIGHETER SOM ÖVERLAPPAR MELLAN AVKODNING OCH SPRÅKFÖRSTÅELSE

(DUKE & CARTWRIGHT, 2021)

- Förståelse för skrift
- Läsriktning
- Läsflyt
- Ordförråd
- Morfologiska färdigheter (kunskap om språkets minsta betydelseskiljande enheter)
 - glass-pinne, cykel-hjälm, sommar-lov-s-aktivitet-er, flick-or-na-s
 - deklinationer: ros-**or**, pojk-**ar**, telefon-**er**, sko-**n**, bord-
 - bestämmdhet stol-**en**, bord-**et**, stolar-**na**, bord-**en**
 - Prefix och suffix (trygg - otrygg, tjuv-aktig)

SPRÅKFÖRSTÅELSE/LÄSFÖRSTÅELSE

- Ordförråd 75-99% behöver vara kända (Nation, 2001; Purves, 1991)
- Språkliga domäner
- Språkstruktur (syntax och semantik) (Duke & Cartwright, 2021)
- Bakgrundskunskaper till exempel vad gäller kulturella skillnader, olika upplevelser, förståelse för innehåll osv. (Duke & Cartwright, 2021)
- Inferensläsning
- Läsförståelsestrategier

ANDRA FAKTORER SOM PÅVERKAR LÄSNING

- Psykosociala faktorer
- Kulturella och socioekonomiska faktorer
- Motivation och engagemang

HUR KAN LÄSFÖRMÅGA PÅ SVENSKA SOM ANDRASPRÅK FRÄMJAS?

- Resursperspektiv – samarbeta med modersmåsläraren
- Screena och kartlägg elevens läsförmåga noga – analysera tillsammans!
- Anpassa undervisning och stöd till det screening och kartläggning visar
- Många elever som läser på svenska som andraspråk kan behöva stöd i omgångar i liten grupp (2-5 elever) eller individuellt för att utveckla ordavkodning och läsflyt

(Egerhag, 2023)

HUR KAN LÄSFÖRMÅGA PÅ SVENSKA SOM ANDRASPRÅK FRÄMJAS (FORTS.)

- Elever som har svenska som andraspråk kan behöva stöd under längre tid (dvs. upprepade omgångar av stöd)
- Stöd verkar kunna ges för elever som har svenska som förstaspråk och elever som har svenska som andraspråk tillsammans
- Nyanlända elevers ordavkodningsutveckling kan utvecklas av systematiska insatser
- Elever som läser på svenska som andraspråk behöver fortsatt god undervisning under hela skoltiden för att fortsätta utveckla i läs- och hörförståelse

(Egerhag, 2023)

SAMVERKAN

- Klasslärare
- Sva-lärare
- Speciallärare och/eller specialpedagog
- Modersmåslärare
- Studiehandledare
- Vårdnadshavare och elev

FRÅGOR?

TACK FÖR ATT DU LYSSNADE!

E-post: helen.egerhag@lnu.se

Personalsida LNU: <https://lnu.se/personal/helen.egerhag/>

Linnéuniversitetet